

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI
KINDRALSTAABI WALITSUSE WÄLJAANNE.

Inna raamatukogu
T a l l i n n

Ilmub kaks korda
kuus ühes kuu-

№ 10.

Laupäeval, 2. juunil 1923.

S i s u: M.: Miilitsasüsteemi teostamine nõukogude Wenes. — A. K.: Garnisoni teenistuse formaalsused. — M.: Telemehaanika arenemine. — Kallaletungi kiirusest. — N.: Kaitseväelaste toitlustamise kohta. — Mõned andmed Ühendatud Riikide relvastuse ülema aruandest 1922 a. kohta. — Mõndasugust.

Miilitsasüsteemi teostamine nõukogude Wenes.

Juba enam kui kahe aasta eest otsustati Wene kommunistliku erakonna — R. K. P. konverentsil järk-järgult üle minna punawäe organisatsiooni suhtes miilitsasüsteemi pääle, et täiesti kooskõllesse wiia punawäe organisatsiooni R. K. P. poliitikaga ja nõukogude Wene majandus-kultuuriliste tingimustega.

Otsekohese miilitsasüsteemile ülemineku vastu wõitlesid sel ajal õige ägedalt kõik tähtsamad nõukogude sõjawäe asjatundjad, n. n. wojenspetsid, endised tsariaegsed kõrgemad ohwitserid, kes ajalooliste andmete põhjal püüdsid igapidi tõendada kommunistlikkudele riigiwõimudele miilitsasüsteemi teostamise mitteotstarbekohasust nõukogude Wene oludes. Iseäranis terawalt arwustas miilitsasüsteemi üks tähtsamatest Wene sõjaajalooteadlastest professor Swetshin, endine kindralstaabi kindral ja endise Wene sõjaakadeemia professor, kes kategooriliselt rõhutas seda asjaolu, et mitmesugused ajaloolised katsed miilitsasüsteemi teostamise alal ei ole seni jaatawaid tagajärgi annud. Sõjaasjatundjate autoriteetlikud wastuwäited mõjusid esialgu ka niiwõrd usutawalt miilitsasüsteemi teostamise õhutajate pääle, et miilitsasüsteemi tegelik teostamine mõneks ajaks edasi lükati ja otsustati teatud aja jooksul weel punawäe organisatsiooni suhtes alalise reguläärsõjawäe põhialustest kinni pidada.

Nõukogude Wene alatasa terawnew majandusline kriis, millest oli tingitud alalise punawäe järk-järguline vähendamine, sundis siiski nõukogude wäejuhete käesolewa aasta algul asuma osalisele territoriaalse miilitsa-

süsteemi teostamisele alalise sõjawäe kõrwal.

Jaanuarikuul s. a. tehti esimesed tegelikud katsed miilitsasüsteemi teostamise alal. Muu seas korraldati mõnede olemasolewate kütidiwiiside ja eraldi miilitsabrigaadide ümbermoodustamist miilitsadiwiisideks.

Sõjarewolutsioonilise nõukogu — R. W. S. R.-i esimees Trotski on punases ajakirjanduses awaldanud järgmisi arwamisi miilitsasüsteemi teostamisest nõukogude Wenes: „Meie (enamlasted) oleme alustanud punaste wäeosade ülewiimist territoriaal-miilitsa korrale. Töolistest, kes ei katkesta oma tööd tehastes, ja talupoegadest, kes jätkawad maaharimist, moodustame diwiise, kes suudaksid igal silmapilgul wälja astuda oma asukohtadelt, et osa wõtta wäljadiwiiside kõrwal lahingtegewusest. Kaks aastat tagasi ei wõinud meie weel riskeerida niisugust katset toime panna. Nüüd alustame seda katset täieliku poliitilise arusaamisega selle ettewõtte praktilisest tähtsusest. Kuid meie wõtame arwesse ka kõik organisatsioonilised raskused, millest tuleb tulewikus weel üle saada. Kahe-kolme aasta pärast etendawad meie katsed miilitsa sisseseadmise alal tähtsamat osa meie wabariigi kaitse korralduses...“

„Üleminek miilitsasüsteemile on tingitud alalise sõjawäe vähendamisest ja lähendamisest kaadri seisukorrale. Nõukogude Wene on nüüd kindlasti astunud sellele teele, et teostada miilitsasüsteemi. Praegu tehakse nõukogude Wenes esimesi laialisi katseid miilitsa-wäeosade moodustamiseks mitmesugustes wabariigi piirkon-

dades, kus rahwa enamuseks on töölised wõi talupojad. Miilitsadiwiiside kaudu teostatakse täielik ühendus sõjawäe ja üldise rahwamassi wahel. Miilitsadiwiisid nõuawad oma „shfidelt“ (wäeosade ideelised ja ainelised toetajad) igapäewast osawõttu wäeosade kaswatamisest ja nende olukorra korraldamisest. Ülaltähendatud asjaolud annawad niisugused töö- ja talurahwa riiklik-sõjalise demokraatismi wäljawaated, kus iga tööline ja talupoeg oleks ühtlasi ka sõjariistus sõjameheks...“

„Miilitsasüsteem on ühtlasi ka sõjawäe laiali-oleku seisukord, mis pärast nimetatud süsteem riigikaitse suhtes eeldab:

1) hästi wäljaarenenud ühendusteede wõrku, mis wõimaldaks tarwiliku kiirusega koondada mobiliseeritud miljonid mehi ettenähtud piirkondadesse;

2) niisuguste mobilisatsioonitagawarade alahoidmist, mis wõimaldaks mobiliseeritud miljo-

nite meeste ajakohast warustamist sõjariistadega ja riietega ja ühtlasi ka nende korralikku toitmist...“

Järeldused.

Äärmise majandusliku kriisi tagajärjel tahakse käesolewal ajal nõukogude Wenes esimesi suurejoonelisi katseid miilitsasüsteemi teostamise alal, et kawakindlalt militariseerida Wene rahwast.

Nõukogude Wene wiletsates majandus-kultuurilistes ja sõjatehnilistes oludes wõiks waevalt lähemate aastate jooksul loota reaalseid tagajärgi miilitsasüsteemi teostamise kawatsustest. Kuid siiski peab konstateerima, et nõukogude riigiwõimud, raskest olukorrast hoolimata, püüawad luua wõimalust sõjapuhkemise korral moodustada „sõjariistus rahwast“.

M.

Garnisoni teenistuse formaalsused.

Uue jalgwäe määrustiku ja uute riwiwormide tarwitusele wõtmisega on garnisoni teenistuses wahiparaadi ja wahtkondade wahetamise juures tekkinud ülepääsemata raskused, sest seni maksew wene garnisoni teenistuse määrustik ei wasta sugugi uutele riwiwormidele ja sõjawägede wäljaõpetamise põhimõtetele, mis tingitud lühikesest teenistuse ajast. Sellest seisukorrast wäljapääsmiseks on meie kõige suurema garnisoni komandant esinenud ettepanekuga kooskõlastada garnisoni teenistuse formaalsusi uute riwikordadega ja sellekohase projekti wälja töötanud. Kahjuks on selle juures käsitatud ainult wäliseid kõrwalise tähtsusega formaalsusi, nagu seda on meeste paigunemine wahiparaadil, missuguseid samme ja pöördeid peab tegema, kuidas hoida püssi, kuidas terwitada jne. Säljuures on sisuliselt kõwasti kinni peetud kõigist endistest wene tseremoniidest, kuna muudetud ja kooskõlastatud on ainult wälimine koor. Oleks soowitaw üles seada küsimus: kas need tseremoniidid on üldse tarwilikud ja kuidas oleks wõimalik lihtsustada ja kergendada garnisoni teenistust, mis meil kisub niigi äärmiselt lühikesest sõjawägede wäljaõpetamise ajast suure osa omale. Iga garnisoni teenistusest wabanenud mees, iga otstarbetu jõukultuse ärajäämine on äärmiselt tähtis.

Ja siin on küllalt wõimalusi olemas. Kõigepeält on täiesti üleliigne wahtkondade ühine wa-

hiparaad. Selle asemel, et kaugelt wäeosa asukohast wahiparaadile tulla, mis sisuliselt tarwilik ainult parooli saamiseks, ja siis tagasi kaugemale wahtkonna asukohta minna, sellega mitu tundi aega ja hulk energiat kulutades, wõiks wahtkondade ülemate jaoks paroolid wäeosadesse saata ja wahtkonnad wõiks wäeosast otsekohe oma harilikus määrustikulises riwinormis wahtkonna asupaika minna. Selle juures tuleks wahtkondadesse määramist nii korraldada, et iga wäeosa saadaks wahtkonnad wõimalikult oma alalise asukoha lähedusse. Wahtkondade wahetamist wõiks ka palju lihtsustada. On täiesti otstarbetu aja kulutus õpetada sõduritele, missugused keerulised liikumise kombinatsioonid ja sammud tema peab tegema wahetamise puhul, kus tunni-meis rindel ja kus teda ei ole. Meeleolu loomiseks on küllalt wastastikusest terwitamisest, wahtkondade ülemate formaalsest esitamisest ja signalisti muusikast.

Siin peab tähendama, et garnisoni teenistus prantsuse sõjawäes ei tunne ühist wahiparaadi.

Teiseks küsimuseks on wahtkondade korrapidaja, kelle oluliseks ülesandeks on ainult wahiparaadi toimetamine ja wahtkondade kontroleerimine. Wahiparaadi ärakaotamisega näib see mees olewat üleliigne. Meil on garnisoni ülemal ja komandandil adjutantid, kes kontroleerimist wõiwad toimetada. Wõi on meil usaldus waht-

konna ülemateks määratawate ohwitseride ja all-ohwitseride kohusetundesse nii nõrk, et kõrgema garnisoni ülemuse wastutusetunde rahuldamiseks tingimata tarwilik on, et nende wahtkonna lehele iga öösel märkuse kontroleerimise kohta peab kirjutama. Siin ei julge kategoorilist otsust wäljendada, seda peaksid tegema sõjawäelased, kes garnisoni teenistusega sagedamini kokku puutunud, kuid toon ainult ühe wõrdluse. Meil on garnisoni teenistuses garnisoni ülem, kommandant, nende adjutantid ja wahtkondade korrapidaja — prantsuse garnisoni teenistus tunneb ainult garnisoni ülemat (samul alustel nagu meilgi) ja garnisoni majorit (garnisoni ülema abi, kohused umbes nagu meie komandandil ja wahtkonna korrapidajal, jaotab ära wahiteenistuse toimkonnad; suuremates garnisonides wõiwad olla ka garnisoni adjutantid); wahtkondade korrapidajat üldse ei ole; wäiksemates garnisonides, kus garnisoni ülem bataljoni ülema (was-

tab meie majorile) wõi wäiksemas aukraadis, täidab see ühtlasi ka garnisoni majori kohuseid. Postide kontroleerijad ohwitserid määratakse wäeosast ja nemad kontroleeriwad wõimalikult ainult oma wäeosast wäljasaadetud poste.

Huwitaw on veel wõrrelda meie olusid, kus meestel mõnikord iga kahe-kolme päewa tagant wahiteenistuses tuleb olla, prantsuse garnisoni teenistuse määrustiku nõudmisega, et pääle wahiteenistuses olemist peab mees jalgwäeosades kuus ööd ja ratsawäeosades kaheksa ööd segamata puhata wõima (ei tohi olla öösisel toimkonnas jne.).

Need küsimused tuleks enne põhjalikumalt ja nimelt sisuliselt läbi kaaluda, kui esitatud kawand määruseks saab. Teenistuse ja meie sõjawäe hääolu huwides oleks wäga soowitaw, et need küsimused „Sõduri“ weergudel asjatundjate poolt pikemat läbiharutamist leiaks.

A. K.

Telemehaanika arenemine.

(Järg).

Traadita kauguselt juhtimise probleemi kasutamise sõjaasjanduse alal on eriti raskendatud wajaadusega mitte tarwitada antenni juhitalwal mehhanismil selle nähtawuse suurendamise ärahoidmiseks. Antenni puudumise tagajärjel aga wäheneb kuni wastuwõtjani ulatawate elektromagneetiliste lainete arw, mis nõuab suurejõuliste kõwendajate tarwitamist. Käesolewal ajal tehakse katseid liikumapandawate mehhanismide poolt kaasatõmmatud antennide tarwitamise alal.

Juhtiwate aparaatide süsteemi pääosadeks on:

1) juhtiw jaam, mis traadi- ehk raadioteel juhib mehhanismide liikumist;

2) alluw jaam, mis koosneb 2 pääosast: a) wäljawalija (selektor); b) automaatne kommutaator, mis wastu wõtub wäljawalija kaudu tulnud impulsid ja neid edasi annab mehhanismi osadele, mis otsekohe komandot täidawad; c) manööwerdamise orgaanid: mootorid, katkestajad jne.

Terwe süsteemi pääosaks on automaatne kommutaator, mille konstrueerimine kõige raskemaks ülesandeks oli telemehaanika aparaatide ehitamisel. Tehti katseid telefoni automaatsete kommutaatorite ärakasutamiseks telemehaanika alal, kuid nendest tuli ära ütelda ja üle minna niisuguste kommutaatorite tüüpide pääle, mis eriti walmistatud telemehaanika otstarweteks.

Ameerikal, Inglismaal, Prantsusel ja Saksal on arwatawasti olemas praegu omad kommutaatori tüübid, kuid nende kohta puuduwad ajakirjanduses põhjalikumad andmed. Ainult Prantsuse Schowo süsteemi kommutaatori kohta on mõned andmed ilmunud. Tähendatud kommutaator on walmistatud Prantsuse raadioelektri seltsi poolt. Ta töötab impulside mõjul, mis edasi antakse traadi- ehk raadioteel. Selle kommutaatori struktuurist on teada, et ta ühetaoliste elementide grupist koosneb, misjuures iga element 2 wäikest elektromagneedit koos seisab, mis ühele alusele asetatud. Üks neist elementidest on kommutaatori juhtimiseks, teine paneb liikuma üksikud mehhanismi osad. Niisuguse sisseseadega saawutatakse peaaegu piiramata aparaadi funktsioneerimist, sest wastawalt juhtiw mehhanismi funktsioonide arwule wõib elementide arwu suurendada wõi wähendada. Pääle selle on wäga tähtis asjaolu, et elemente wõib kergesti wahetada ja remonteerida. Aparaaadi tegewusest on järgmist teada. Iga komando, mis juhtiwast jaamast edasi antakse juhitalwale jaamale, koosneb kahest impulsist: esimene ühendab manööwri teostamiseks tarwiliku elemendi, teine paneb selle elemendi liikuma. Kui juhtimine traaditeel sünnib, saadab juhtiw jaam traatliinile ümberühendaja abil positiivsed ehk negatiivsed woolud, misjuures positiivne wool stimuleerib kommu-

taatori ettevalmistust, kuna negatiivne — komando teostamist. Alluv jaam ühendab seejuures positiivse impulsi mõjul iseäralise väljalija ja liikuva raami pääl relee abil kontakti, millega ära määratakse ettevalmistus teatud tegewusele; negatiivse impulsi mõjul ühendatakse teine kontakt, mis juba teatava tegewuse teostamise ära määrab.

Raadio-telegraafi sisseseadel energiat edasiantew jaam kiirgab impulse. teineteisest 2 laine erineva pikkusega. Väljalija selle juures koosneb kahest wastuwõtjast, mille juures igaüks on seatud teineteisest erineva laine pikkuse pääle. Üks wastuwõtjatest, mõjudes tundliku relee pääle, ühendab ettevalmistuskontakti, teine ühendab teostamiskontakti, mille pääle kohe tarwiliku manöövri täitmine algab. Kui soovitud efekt saawutatud, seab ettevalmistussignaali wastuwõtja jaama esjalgsesse seisukorda, mis uue komando edasiandmist võimaldab.

„Schowo“ süsteemi aparaatidega tehti terve rida katseid Prantsuse teaduslik-tööstuse uurimiste walitsuse wabiliaewa „Anaguani“ juhtimisega. Need katsed kinnitasid tähendatud aparaatide kõrgeid omadusi ja wastupidawust. Pääle selle on katsetega kindlaks tehtud nende aparaatide laialise tarwitamise võimalused tööstuslisteks otstarweteks mitmesugustel signaliseerimise wiisidel,

automaatsel telefoneerimisel, kaugustelt mootorite ja pumpade juhtimisel jne.

Telemehaanika arenemisest on iseäranis maailma riikide merewäe walitsused huwitatud, kes suure energiaga püüawad kõige paremal wiisil ja kõige suuremas masstaabis ära kasutada seda, mis juba teostatud telemehaanika poolt. Wäga tähelpanuwäärt ja iseloomustaw on asjaolu, et „desarmeeritud“ Saksamaa, õieti hinnates telemehaanika probleemi lahendamise määratu suurt tähtsust merewäe taktika suhtes, püüab teistest riikidest telemehaanika saawutuste praktilises merewäelises ärakasutamises mitte maha jääda. 8. juulil 1921 a. tegi entente merewäe kontrollkomisjon saksa arsenaalis 20 ehitatawat kaugustelt juhitatawat wäikest laewa ja nende jaoks tarwilikud aparaadid ilmsiks.

Telemehaanika arenemisel oleks määratu suur tähtsus ka inimkonna üldise majandus-kultuurilise elu edenemiseks, sest telemehaanika abil saab töö rohkem mehäniseeritud ja inimese jõud asendatakse suurelt osalt elektriwoolu jõuga.

Telemehaanika arenemise wastu tunneb suurt huwi ka meie idapoolne naaber — nõukogude Wenemaa, kus ajakirjanduses suurt tähelpanu on pöördud telemehaanika probleemi lahendamise küsimustele. M.

Kallaletungi kiirusest.

„Militär-Wochenblatti“ k. a. 15. mai numbris awaldab leitnant Jünger järgmisi mõtteid kallaletungi kiiruse kohta:

Uutes jalgwäe väljaõpetamise eelkirjades nõutakse kawakindlat waenlase wastupaneku murdmist sügawusse. Selleks sügawuse piirkonnaks, millega ka liikumissõjas tuleb rehkendada, on kallaletungijale terve wõrk tulega läbipõimitud suuremaid ja vähemaid wastupanekuid. Aja ja abinõude tõttu, mis wastasel tarwitada, samuti ka maastiku osawal kasutamisel on võimalik terve süsteemi mitmesuguseid ootamattusi hoobi wastuwõtmiseks walmis hoida. Hoosalt warjatud wastupaneku pesad ja takistused, kiirelt ehitatud wäljakindlustused, lähenemist ähwardaw kawakindlalt ettevalmistatud ja kombineeritud tuli, liikuwate reserwid wasturünnakud, mida lahingwankrid ja lennukid toetawad, osawalt walitud waatluse läbi kord siia, kord sinna koondatud häwitustule hoobid — ühe sõnaga, kallaletungi ootab terve rida mitmesuguseid tagasilöögi wahendeid, et teda sügawusest wäljaminewa te-

gewusega maha suruda, wõi talle nii palju mitmesuguseid ülesandeid wastu seada, et ta juba enne läbimurdmist rauged. Kuna kallaletungija oma jõudu samuti sügawusest püüab ammutada, siis kujuneb nüüdisaegne lahing kaheks jõuwäljaks, mis enda tule äärtega üksteisesse püüawad tungida. Kiirus, millega kallaletungijal korda läheb waenlase sügawusse sisse tungida, on üks kallaletungi kordamineku tähtsamatest teguritest. Pääle tugewuse ja relwastuse oleneb see sellest, kuiwõrra sügawuswõitluse jaoks ette ollakse walmistatud.

See ettevalmistus ja tema põhimõtted on suure tähtsusega. Põhimõtted õieti üles seada on tulewiku lahingu jaoks weel suurema tähtsusega kui relwastuse küsimus, sest sõjariistu wõib alati kiiremini muretseda kui loogiliselt ülesehitatud raami, mis sõjariistade õiget tarwitamist kindlustab. Siin on weel paljugi selgitada.

Eriti palju waieldakse läbitungimise kiiruse üle. See waidlus keerleb kallaletungi hoo ümber. Tuleb tunnistada, et kawakindla wõitlusega

suur aja kaotus kaasas käib. Isegi siis, kui juht võib loota, et ta enda elastiliselt laiali tõmmatud ühenduste keskel nagu ämblik võrgus istub ning oma jõu iga üksikut tegurit võib juhtida, nõuab tule ja löögi jõu koondamine üksikute esemete vastu siiski teatawaid waheaegu.

Päaletungi hoo poolehoidjad rõhutawad õigusega, et kallaletung „esemest esemeni“ alalise ühenduse kudumise kaudu äärmiselt pikaldaseks muutub. Edasitungimise huwides nõuawad nad „waimlist ühendust“, s. o. kõigi osade koostöötamist instinktiivselt, lahingtegewuse käiku jälgides. See tähendab: kallaletungiwat jalgwäge toetab suurtükiwägi ja rasked sõjariistad, kes walgukiirusel seisukorra kohta selgusele jõuawad ja lahingut mitmesugustel järkudel osawasti säadawad. Kui palju ka sarnased kõrged nõuded, kus ühenduse loomiseks tarwilise aja jaoks silmapilgust jätkub, soowitawad, tuleb siiski silmas pidada, et wõitluse segadus ühelt ja wõitluse õige tulipunkti ülesleidmise raskus lahingu edasitagasi woogamisel teiselt poolt ainult harwa sarnast tegewust lubawad.

Faktid kipuwad rohkem süstemaatikeri kasuks rääkima, kes nõuab, et kawakindla wastupaneku vastu samuti ka kawakindlalt ja ilma üleliigse ruttamiseta tuleb wõidelda. Sõjariistade mõjuwuse kaswamisega peab ka kallaletungi ettevalmistuse hool kaswama.

Mis ütleb aga juhatus selle kohta? Ühelt poolt teab ta, et kallaletungi kiiruse suurendamine paremate jõudude mahatäpamiseks kujuneb, teiselt poolt ähwardab kallaletungi liig suur kawakindlus iseseiswaks eesmärgiks ja suurele sügawuse piirkonnast läbitungimise taktilisele üles-

andele — operatsioonile — kardetawaks saada. Sellest siis see wastolu.

Siin tulewad sõjakogemused appi. Meil kui wanadel praktikutel on waidluse all olewa küsimuse lahendamine kogemuste najal wõimalik, ja wõime tunnistada, et ta on ainult näiline ja teoreetiliste harutuste põhjal tekkinud.

Nii õpetawad kogemused, et sügawuspiirkonna ehitus tegelikult kunagi ühtlane ei ole, waid mitmesugustel põhjustel nõrkade kohtadega läbi põimitud. Sarnased nõrgad kohad wõiwad üldiselt enda wäejuhatuse tahte läbi saada ettevalmistatud, ehk kaitsjapoolse jõudude jaotuse läbi, ehk jälle neil hingelistel nähtustel põhjeneda, mis sagedasti üllatawalt kohaliku edu põhjuseks ja mida alles kõige uuem sõjateadus kawakindlalt uurima on hakanud. Sarnastes kohtades edeneb kallaletung, kui juhatuse tahe raskuspunkti sinna juhib, kõige wäheha wastupaneku seaduse järele ja muutub wiimati ähwardawaks ka wastupidawatele osadele, kes kõigest jõust nende vastu juhitud kawakindlat kallaletungi tagasi pütawad tõrjuda.

Seega näeme meie, et sügawuse piirkonnas kaht seltsi kallaletungi tuleb tarwitada, kawakindlat ja järeлкаalutud, mis samm-sammult edasi wiib, kus organiseeritud wastupanek seks sunnib, ning hoolimatult edasiminewat, kus tahtmine wõidule pääseda ning oma plaani läbiwiimine waenlase kõige wiimased wastupaneku osad tagasiwalgumise keeru tõmbab. Mõlemad kallale tungi liigid annawad ainult wastastikusel üksteise toetusel tagajärgi, nende tarwitamine on ainult wastawal kohal õigustatud. Õige ja otstarbekohane tarwitamine on aga kunst, mida wõimalik pole ära õppida, waid mis sissesündinud juhutamise andest oleneb.

Kaitsewäelaste toitlustamise kohta.

Sõjawäes on majanduslises alal kaitsewäelaste toitlustamine kõige tähtsam, sest toidu hädusest oleneb isegi wäeosa meeskonna meeleolu, samuti õppus ja tööwiljakus. Seepärast peaks ka sel alal kõige rohkem rõhku pandama toidu walmistamise ja toiduainete häduse pääle.

Möödaläinud suwel korraldati X diwiisi poolt lühikeseajalised kokkade kursused, kuhu wäeosast ainult mõned üksikud kaitsewäelased wälja õppima olid nõutud. Soowitaw oleks olnud mitte üksi kokke õpetada, waid ka tutwustada toidu walmistamisega ohwitsere, arste ja allohwitsere. Seega ei oleks meil mitte üksi kokad

söögikeetmise pääjoni läbi wõtnud, waid ka need, kes sõjawäes söögi häduse järeלwaatajaks määratud ja kes siis, kui wilunud kokke ei ole, juhatast wõiksid anda, kuidas tuleb sööki keeta ühiskööride kateldes, samuti ka manöwürite ajal põllul wäljaköörides.

Kaitsewäe toitlustamisel peaks tarwitusele wõetama põhimõte, et söök oleks lihtne, maitsew, toitew ja mitmekesine, sest kaitsewäelastel ei tohi olla maiussööke, mis kallis maksma läheks ja seepärast läbiwiidaw ei ole. Tuleks söögitablete kokkuseadmises arwesse wõtta nende soowe ja näpunäiteid, kes toidu walmista-

mise alal sellele kõige lähemal on. Kaitsewäelaste toitmine praegusel ajal on enam-wähem rahuloldaw, kui kõik toiduained, mis sõduri päewaseks normiks määratud, katlasse lähewad ja wastawas häduses on.

Kaitsewäelase pääle äratarwitatawa päewase toidunormi juures, mis riigi poolt määratud, wõiks tootlustamine palju parem olla.

Toiduwalmistamine meie sõjawäes on peaegu igalpool ühesugune. Toitu walmistatakse endises wene wäes tarwitusel olnud korra järele. Uuendused sel alal ei taha kuidagi sisse harjuda. Tehtud katsed jääwad, nagu näha, ainult katseteks, ja warustuse walitsuse juhtnööre loewad wist ainult majandusülemad ja asjaajajad.

Uuendustest tuleksid tingimata ellu wiia järgmised:

1) Wõiks muretseda, nagu see mõnes wäeosas juba tarwitusel, lihtsad kondipurustamise rauad. Kui liha walmis keenud, wõetakse ta katlast wälja ja eraldatakse kontidest. Kõik lihast eraldatud kondid purustatakse wähemateks tükideks ja pannakse uuesti katlasse keema. Ainult terawad kondid killud jääwad wälja. Purustatud kontidest keeb kergesti wälja kondirasw ja üdi, mis annawad toidule wäga häa maitse ja rammu.

2) Kokad, kartes, et liha wäga ära keeb ja teda raske on portsjoniteks lõigata, armastawad liha siis wälja wõtta, kui ta weel täiesti läbi keenud ei ole. Seega läheb aga supile kaduma osa raswainet, mida ei saadud lihast wälja keeta. Et seda puudust osaltki kõrwaldada, pandagu, pääle liha lõikamise, portsjonid traadist walmistatud sõela pääle, mis riputatakse katlasse, kus supp keeb, aga nõnda, et ta supisse ei ulataks. Sõel peab nõnda walmistatud olema, et ta ainult pool katla ruumi oma alla wõtab, kuna teine pool lahtine on, mis wõimaldab wälja anda suppi, ilma et sõela liigutataks. Lihaportsjonid, mis sõelaga katlas auru sees on, hauduksid iseenesest pehmemaks, kusjuures lihasahwt ja rasw, mis mittetäieliku pehmekskeetmise tõttu liha sisse jäid, auru sees seistes katlasse tilgub, sellega supi tootwat ollust suurendades.

3) Kokad püüawad häämeelega katlasse mõne ülearuse toobi wett kallata, et suurendada sellega solgi ülejääki, mida siis oma huwides ära wõiks kasutada. Kuid see mõjub palju söögi häduse pääle. Et seda ära hoida, peaks roodu ülem wahel enda juuresolekul toiduained ja katlasse pandud wee ära mõõta laskma. Kui supp on keenud, tuleb jälle mõõta, kui palju on suppi olemas, mis kaitsewäelastele tuleb wälja jagada.

Pääle söögi wäljajagamist on kohe näha, kui palju toitu üle jääb katlasse, mis solgiks läheb. Arwan, et seesugune katse kokkade tahtmise, suuremat arwu solki teha, kõrwaldab.

4) Pudru jagamisel saawad „suuremad roodu ninad“, nagu weltweebel, kirjutaja ja jaoülemad jne. rohkem, kui teised hariikud kaitsewäelased putru, sest et puuduwad sellekohased mõõtmisnõud. Kuigi kõögikorrapidaja juures on, siiski annab kokk oma silmanägemise järele, ja raske on ütelda, et sääl rohkem ei oleks kui seda norm lubab. Et seda wäärnähtust ära hoida, on tarwis ainult eraldi seaduses ettenähtud norm tangu ära keeta. Seda wõiks rooduülem endal kodus lasta teha ja selle järele lasta mõõt teha, mille järele putru wälja antakse. Siis on ka kõögi korrapidajal kerge jagamist kontroleerida.

5) Tingimata on tarwis ära keelata üleajateenijate perekonnaga inimestel, kes kasarmu ligidal elawad, loomi pidada, sest muidu wõib ikkagi üks osa kaitsewäelaste toidust kõrwale toimetatud saada. Minule on näidanud majapidamine, et nendes roodudes, kus söögiwalmistamise kord roodu ülema poolt järjekindlalt kontroleeritakse, — on tootlustamine palju paremal järjel, kui nendes roodudes, kus roodu ülem vähem isiklikult selle pääle rõhku paneb, ehk küll iga roodu kõögis toiduained ühed ja needsamad on. See wiib järgmisele kokkuvõttele: wäeosas, kus wähe tootlustamise alal asjatundjaid ehk asjaarmastajaid, on tootlustamine palju madalamal järjel.

Diwiisi intendantide poolt kokkuseatud toidutabelid on sedawõrd üksikasjalised, et ühes diwiisis on intendandi poolt walmistatud talwe tagawaradeks suuremal arwul kartulid, seepärast on ka kartulisupp tabelil esimesel kohal. Teistes diwiisides on kapsaid suurem tagawara, — sääl on ümberpöörduvalt kapsasupp esimesel kohal. Kapsasupp, mis loomaliha keedetud, kaitsewäelastele ei meeldi. See on ka arusaadaw, sest et kodus elus ei ole meil, eestlastel, mitte wiisiks kapsasuppi loomaliha keeta. Minu arwamise järele peaksid toidutabelid wõimalust mööda wastama selle toidu korrale, mida kaitsewäelased kodus on tarwitanud. Olen oma teenistuse alal mitmes meie wäeosas paar korda inspektori ülewaatusel olnud ja kuulnud söögi kohta terwete wäeosade kaitsewäelaste arwamisi, kus toonitati, et kapsasupp loomaliha ei ole häa, kartulisupp on parem. Kapsad on toiduaine, mis nõuab palju raswa, ilma selleta on ta tõesti kehwtoit.

Meil tuleks selle eest hoolitseda, et sõjawäelaste söögid wastaksid rohkem ümbruskonnas

tarwitusel olewatele toitudele. See oleks wõimalik ainult siis, kui toitlustamine wäeosadele wabaks antakse, kindlaks määratud rahanormide piirides. Siis wõiks iga wäeosa oma sõdureid toita wastawalt toidunõuetele ja koha pääl saadawatele toiduainetele. Arwan, et niisugusel korral saawad kaitsewäelased paremini toidetud.

Prægused toidutabelid seatakse kokku mõnes diwiisis intendandi poolt, kusjuures aluseks wõetakse diwiisi ladudes rohkemal arwul tagawaraks olewaid aineid. Seesugused toidutabelid saadetakse käsitamiseks roodudele. Seega on siis ülemused oma kohused täitnud, ja nüüd algab täidewiiv töö roodu köögis.

Roodu ülem on esimene wastutaja oma sõduri toitlustamise eest. Tema kohuseks on alaline walwe selle järele, et roodu sõdurid hästi toidetud oleksid. Selleks peab ta iga päew köögi ja iseäranis selle järele walwama, et toit kõlwalistest ainetest valmistataks, ja et kõik sõdurid seda kätte saaksid, mis neile seaduse järele on määratud. Roodu ülem peab kõik wõimalikud abinõud tarwitusele wõtma, et temal wilunud kokad oleksid.

Kaitsewäelasi, kes enne on kusagil kokaks olnud ja seda tööd tunnewad, roodudes pea kunagi ei leidu. Sõjawäes ei ole meil mingisugust kokkade ettevalmistust. Söögikeetjaid aga on roodul tingimata tarwis. Wõetakse siis üks wiletsamatest laskjatest ja reaõppusest mahajäänud kaitsewäelane, kes sündimisest saadik kulpi käes ei ole pidanud (sest et kodus sööki valmistawad naisterahwad) ja määratakse köögi juurde. Esiotsa lõhub ta mõned nädalad puid, puhastab kartulid, ja siis pannakse talle walge põll ette, kokamüts pähe — ja roodul on kokk walmis. Söök valmistatakse „koka“ mõistuse ja wilumuse järele, kõiki aineid normide järele ära kasutades.

Meil on tarwis kaitsewäes wälja õpetada kokke, sest iga töö nõuab meistrit, ja kokaamet ei olegi nii lihtne, nagu ta wahest esimesel pilgul paistab.

Oleks tarwilik, et rahuaegsete ohwitseride kursustel korraldataks ja näidataks eeskujulikkude sõjawäe köögi sisseseadet ja tutvustataks ohwitseri söögi keetmise pääjoontega, nõnda palju kui seda kontroleerimise mõttes tarwis.

Kontroleerimine annab ka omajagu teatawaid tagajärgi, milleks soowitan, nagu see mõnes wäeosas juba tarwitusel, köögikontroll-raamatu sisseseadmist järgmise wormi järele:

Esimene lehekülg.

Kuupäew.	Walmistatava toidu nimetus.	Toidetawate kaitsewäelaste arw.	Toorest liha katlasse pandud.			Keedetud liha kaal kontidega.			Keemisel kahanemise %.			Keedetud liha kaal kontideta.			Kondi kaal.		Portsjoni kaal.	
			P	n	s	P	n	s	P	n	s	P	n	s	P	n	s	P

Teine lehekülg.

Kuupäew.	Toiduainete nimetus.	Wälja antud.			Kooritud ehk pestud.			Koorite kaal.			Koorite %.	Märkused toidu-proowi üle.
		P	n	s	P	n	s	P	n	s		
1.	Kartul . . .											
2.	Kapsad . .											

Sel raamatul on köögis õige suur tähtsus, esiteks ei lähe liha enam palju kaduma, sest siamaani wõetakse kõik köögitoõliste poolt ära-söödud liha keemisel kahanemise % arwele, kuid kontrollraamatu pidamisel on wõimalik keemisel kahanemise % kontroleerida. Samuti on wõimalik kontroleerida ka katlasse pandud kartulite hulka. Kui korrapidaja hästi järele ei waata, lähewad rohkem kui pooled kartulid koorteks, mis tuntawalt toidu häduse pääle mõjub.

Ülaltoodud wäited on ainult minu isiklikud arwamised selle kohta, kuidas meie sõjawäe toitlustamist parandada. Loodan, et see mõtteawaldust tekitab, mis selle küsimuse lahendamisele ligemale wiiks.

N.

Mõned andmed Ühendatud Riikide relvastuse ülema aruandest 1922 a. kohta.

Mobilisatsioon. Suure tähtsusega oli suurtüki materjaali valmistamise jaoks 13 tööstuse raiooni loomine, et detsentralisatsiooni kaudu tarviduse korral toodangut kergendada. 10-ne jaoks neist raioonidest on direktorid juba määratud, 3 määratakse edaspidi. Iga direktori käsutuses seisab üks tegewa wae ohwitser. Juba rahu ajal walitakse terwilik koosseis sõjaaegse organisatsiooni tarbeks.

Automaat- ja poolautomaatpüssid. Browningi automaatpüss tunnistati hääks ja wõetakse praeguse ratsawäe automaatpüssi asemel tarwitusele.

Katsete tarbeks osteti 20 Thomson'i poolautomaatpüssi. Pääle selle pandi sõjaministeeriumi poolt wäljatõetatud kahe poolautomaatpüssiga katseid toime, mis rahuloldawate tagajärgede pääle lootust andsid.

Kiiwrud ja soomusrüie. Pandi toime katsed waljust alumiiniumist kiiwrite ja soomusrüidega, kuid laske katsed näitasid, et nimetatud metall nõuetele ei wasta.

Jalgwäe sõjariistad. Pandi toime katsed 1, 8 ja 2,24 tolliliste kergete haubitside lafeti mudeliga jalgwäe jaoks. Tagajärjed näitasid, et üks ja sama sõjariist ei suuda kõiki jalgwäe nõudeid rahuldada. Tahetakse luua 37 mm. suurtükk 600 meetri algkiirusega, mis 75 mm. ja 2,24 tollilise (56 mm.) haubitsiga jalgwäe saate sõjariistad oleksid. Neid sõjariistu oleks wõimalik kandmise jaoks keskmiselt 75-naelalise raskusega osadeks lahutada.

Lennukite wastased suurtükid. Loodi 3 ja 4,7 tollilised lennukite wastased suurtükid ja pandi nendega katseid toime. Mõlemal on algkiirus 2600 jalga (850 mm.) sekundis; nad asuwad lafetil, mis kõigis asimuutides ja 80° nurga all wõimaldab lasta. 3 tolliline on weetaw, 4,7 tolliline asub automotooril.

Kaewikmüüser. Loodi 155 mm. müüser ja pandi temaga katseid toime; mürsk kaalub 50 naela (22 kl. 700 gr.). Lafetti wõib ratastel wedada ehk osadeks lahutada, mida inimene käsitsi edasi wõib kanda. Katsetel selgus, et müüser mõnes suhtes nõrk oli. On käsil uus müüseri plaan.

Püssid. Springfieldi tehas on walmistanud 20.202 püssi. 25 proowipüssi igasuguse sihinguga proowitakse praegu Fort-Benningis. On käimas katsed püssi ja kuulipilduja magazini arendamiseks. Tehakse katseid ka mitteroostetawa terase kasutamiseks püsside walmistamisel.

Sõjariistad lennukite jaoks. On muudetud mõned 37 mm. suurtükid, et neid lennukite pääl wõiks tarwitada. Nende mehanism on poolautomaatlik. Ohuteenistus wajab automaatsuurtükki, mille raskus mitte üle 125 naela (56 kgr.) ei oleks ja mille algkiirus oleks 2000 jalga (600 meetrit) sekundis. Ses sihis jätkatakse katsete tegemist. On tehtud ettepanekuid, et ergutada tööstureid niisuguste sõjariistade walmistamisele.

Mõndasugust.

Ranna suurtükiwägi ja lennuasjandus. Hiljuti pandi Ameerika Ühendatud riikides Story fordi suurekaliibriliste suurtükkidega laskeharjutus 15 miili taga merel asuwate liikuwate märkide pihta toime. Waatlusest wõtsid lennukid osa. Suurtükid, mis laskeharjutusest osa wõtsid, olid rööbastel liikuwad wäga suure kaliibrilised haubitsid.

Monroe fordi õhupatarei laskis märkide pihta, mida lennukid õhus enda järele wedasid. Sarnasteks liikuwateks märkideks olid poole liini kaugusel weetawad tuulelaewad, mis hiljem maha tõmmati, et laske tagajärgede kohta selgusele jõuda.

(Revue de l'Aéronautique Militaire).

Wene. Uue koosseisu järele koosneb wene soomusrong kahest kergest ja ühest raskest osast. Kerge osa — 12 Maximi ehk Wickersi süsteemilist kuulipildujat; raske osa — 6 kuuetollilist haubitsi ja 6 Maximi ehk Wickersi süst. kuulipildujat. Soomusrongi

brigaadi moodustawad 2 kerget ja 1 raske osa + 1 mootordiwisjon + 1 abirong.

Soomusrongi brigaade on üldse 16. Nende asupai-gad: nr. 1 — Pihkwa, nr. 2 — Bologoje, nr. nr. 3 ja 4 — Petrograd, nr. 5 — Wjasma, nr. nr. 6 ja 7 — Oranienbaum, nr. 8 — Brjansk, nr. 9 — Grjasi, nr. 10 — Tsaritsõn, nr. 11 — Jekaterinoslaw, nr. 12 — Konotop, nr. 13 — Tihoretsk, nr. 14 — Snamenka, nr. 15 — Odessa, nr. 16 — Tiflis. —s.

Ameerikas konstrueeriti uus automaat-wintpüss, süs-teem „Browning“, millega warustatakse iga sõdur jalgwäe löögigrupis. Wintpüssi omadused: automaatne luku tegewus, kaal — 7 kg, raua pikkus — 600 mm., kaliiber — 7,62 mm., algkiirus — 818 m./sek, gaaside rõhumine — 3400–3500 atm. ruuttolli pääle. —s.

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi kolonel N. Reek
Wäljaandja: Kindralstaabi Walitsus.